

De ontwikkeling van de wereldenergieprijzen

Na een decennium dat gekenmerkt wordt door twee oliecrises, een verviervoudiging van de olieprijs in 1973 en 1974 en vervolgens een verdubbeling in 1979–1981, lijkt nu, na de recente olieprijsdalingen, een hernieuwde onzekerheid te zijn ontstaan over de ontwikkeling van energieprijzen op korte en lange termijn. Prof. Peter Odell heeft, om met Bomhoff te spreken „tenminste voor zich zelf deze onzekerheid teruggebracht door voorspellingen te maken van de energieprijs tot het jaar 2040”. Wat volgt is een weergave van de door Odell uitgesproken rede.

„Meneer de voorzitter, ik koos het jaar 2040, omdat ik er dan zelf niet meer zal zijn en niemand mij kan zeggen of ik het juist had of niet. Ik vermoed dat u mij deze ochtend heeft gevraagd de bijeenkomst in te leiden vanwege de recente gebeurtenissen in de oliewereld, die veel van de „conventional wisdom” van de afgelopen jaren hebben ondermijnd; en ten tweede misschien om aan te geven of dr. Tussings „In Memoriam” voor de OPEC serieus genomen dient te worden 1); en ten derde misschien vanwege de nog grotere mate van onzekerheid die nu schijnt te heersen met betrekking tot de energieprijzen. Het is tegen die achtergrond geweest, dat ik de onderstaande grafiek heb voorbereid, waarop ik hier wat nader wil ingaan.

Ik ben het niet eens met bepaalde aspecten van Tussings analyse, maar in principe stem ik in met de implicaties daarvan met betrekking tot de prijsvooruitzichten. Dat komt ook tot uitdrukking in de grafiek die ik hier presenteer en die bedoeld is om enkele van de economische aspecten van de internationale prijsontwikkeling en de vooruitzichten voor de olieprijs te kunnen analyseren. De grafiek loopt van het midden van deze tot het midden van de volgende eeuw. De U-vormige onderste lijn geeft de lange-termijn-aanbodprijs van olie weer; tussen 1950 en 1970 daalt de prijs als gevolg van verbeterende technologie en toenemende kennis van olievoorraden in de wereld; daarna loopt zij van een niveau van ongeveer \$ 1 per vat in 1970 in de volgende decennia geleidelijk op.

De vorm van de curve is zuiver speculatief. Het laagste punt van \$ 1 per vat is 10 tot 15 jaar geleden door prof. Adelman in de VS vastgesteld. Hij betoogde eind jaren zestig, begin jaren zeventig dat een olieprijs van ongeveer \$ 1 per vat vereist was om de expansie van de industrie en de winstgevende exploitatie van ondernemingen die betrokken zijn bij de opsporing en productie van aardolie te verzekeren. Ik denk dat aangenomen mag worden dat die prijs hoger zal zijn, maar in welke mate en hoe veel, is onzeker. Enerzijds is als gevolg van twee oliecrises de vraagcurve veranderd, anderzijds is het een probleem dat de lange-termijn-aanbod-curve, dus ook de lange-termijn-aanbodprijs van olie, zelf ook weer een functie is van de hoeveelheid olie die zal worden verbruikt. In vergelijking met de verwachtingen van Adelman, die over de afgelopen 25 jaar een groei van het oliegebruik extrapoleerde van 7 à 8% per jaar, is de waarschijnlijke groei voet nu veel lager en is zij gedurende het laatste decennium in feite zelfs negatief geweest, maar verwacht kan worden dat de groei weer aantrekt.

Maar hoe de curve ook precies loopt, we kunnen in elk geval zien hoever de feitelijke prijsontwikkeling — die met de dikke lijn wordt aangegeven — gedurende het laatste decennium naar boven is afgeweken. De dikke lijn loopt van het laagste punt van minder dan \$ 2 per vat in 1970 naar een hoogtepunt van onge-

veer \$ 20 per vat tegen het einde van 1981, beide gemeten in dollars van 1973. Sindsdien is de prijs begonnen te dalen, zoals we de afgelopen tijd wel heel duidelijk hebben kunnen waarnemen.

Als men ervan uitgaat dat de internationale oliemarkt uitsluitend onderhevig is aan economische krachten, krachten dus van vraag en aanbod, mag men verwachten dat de scherpe daling in die curve zal doorzetten tot in punt y, daar waar zij de lange-termijn-aanbodcurve snijdt. In die context zouden de ineensstorting van OPEC en de ineensstorting van de oliemarkt — het type scenario waar Tussing over spreekt — tegen het einde van dit decennium een prijs tot stand brengen in de orde van grootte van \$ 4,50 per vat, gemeten in dollars van 1973. Omgerekend in dollars van 1980 zou dit een prijs van \$ 10 per vat betekenen. Gezien het potentiële aanbod van olie, bij resterende bewezen wereldreserves van ongeveer 650 mrd. vaten, en aannemende dat het verbruik langzaam groeit — weliswaar wat sneller ingeval van een prijsdaling maar niet zo snel als in de periode voor 1973 — bestaan er bij die prijs geen beperkingen in termen van het vermogen van de industrie om op rendabele wijze olie te produceren: althans geen fysieke, economische of technische onmogelijkheden. Dit is de aard van de vooruitzichten voor olie die men kan verwachten in een economisch rationeel handelende wereld, waar kostenoverwegingen en niet overheidsbelastingen de belangrijkste determinanten zijn van de lange-termijn-olieprijs.

Nu de vraag hoe waarschijnlijk deze ontwikkeling, een beweging in die richting, uiteraard met afwijkingen rondom de curve, is. Enkele alternatieve zienswijzen inzake de ontwikkeling van de olieprijs worden tot uitdrukking gebracht door de onderbroken curven, aangeduid met i, ii en iii met daarop voor het jaar 2000 respectievelijk de punten x^i / m x^{iii} , die de mogelijke variatie in de waarschijnlijke olieprijs op dat moment aangeven. De belangrijkste determinant bij de afleiding van deze curven is de snelheid waarmee OPEC tot de conclusie komt dat haar lange-termijn-belangen het meest gediend zijn met een of andere afspraak met de oliegebruikende landen, d.w.z. een overeenkomst over een globale energiestrategie, een lange-termijn-beslissing van producenten en consumenten over de prijs van olie in het belang van zekerheid voor zowel aanbieders als consumenten. Wat ik suggereer met deze drie curven, is dat we de mate waarin ze dalen voordat ze de lange-termijn-aanbodprijs naderen, bepaald wordt door het tijdstip waarop een dergelijke beslissing

1) Arlon R. Tussing, An OPEC obituary, *The Public Interest*, nr. 70, winter 1983.

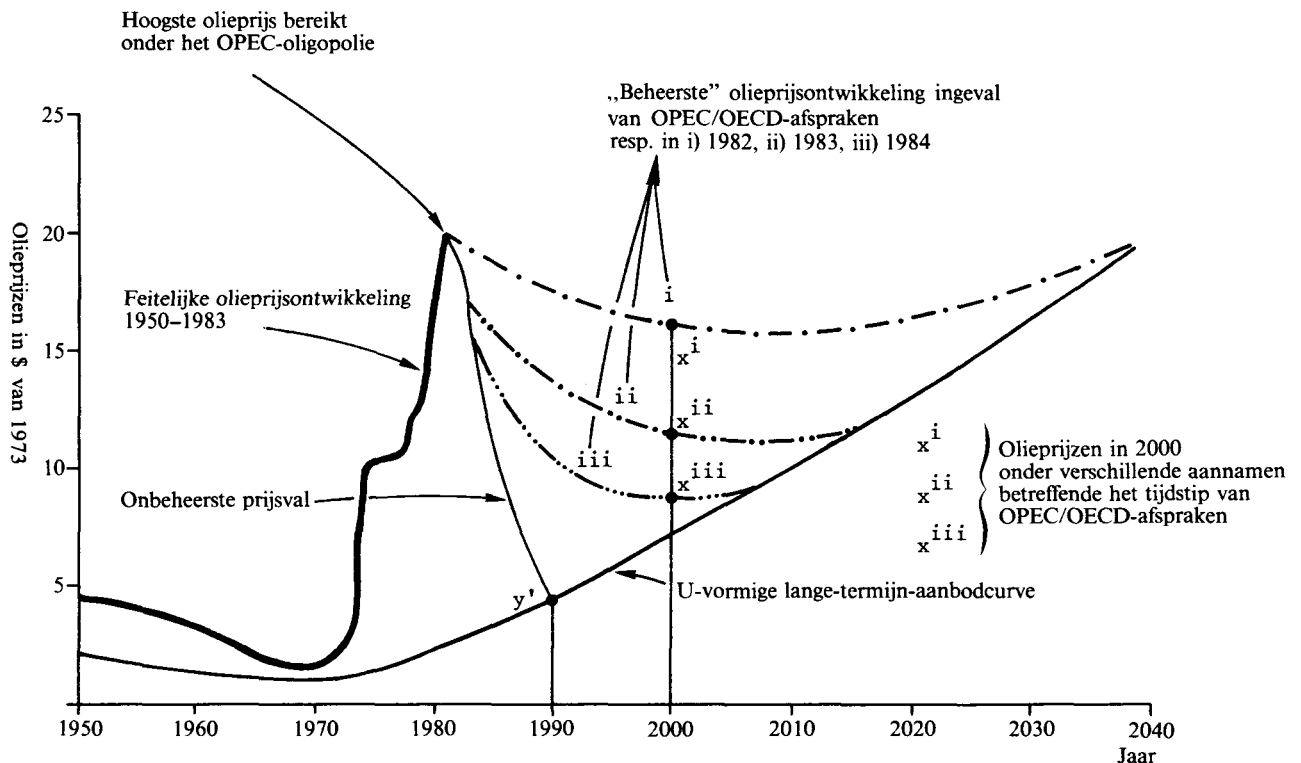
wordt genomen. Het eerste tijdstip, 1982, ligt al achter ons. OPEC had op het hoogste punt van \$ 20 per vat een overeenkomst kunnen aangaan waarna een olieprijsdaling waarschijnlijk beperkt zou zijn gebleven, omdat op dat moment een meerderheid in het Westen een stijging van de reële olieprijs voorzag, d.w.z. een stijging van de olieprijs groter dan de inflatie. Vanuit het jaar 1983 start een tweede curve, die zoals u kunt zien resulteert in een prijs van ongeveer \$ 12 in 1990, misschien \$ 25 gemeten in dollars van 1983; en de derde curve, in geval van een nog verdere vertraging van een dergelijke overeenkomst, leidt tot een prijs van minder dan \$ 10 per vat in dollars in 1973, of wel ongeveer \$ 20 in huidige dollars. Dit lijken mij de opties die op dit moment open staan.

Van de kant van de consumenten, met name in de OECD, zal men zeker belang hebben bij een overeenkomst, omdat men daarmee zekerheid kan kopen, zekerheid voor het systeem als geheel, en in het bijzonder zekerheid voor het systeem als geheel, en in het bijzonder voor die OECD-landen die zelf belangrijke olieproducenten zijn en in sommige gevallen ook belangrijke olie-exporteurs. Ik verwijs hier naar landen als Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Canada, Australië en zelfs de Verenigde Staten, met hun eigen grote olie- en gasindustrie, waarvan het merendeel ervoor zijn voortbestaan afhankelijk van is dat de olieprijs boven de lange-termijn-aanbodprijscurve blijft liggen. Dus alleen al in de OECD-wereld zijn er diverse landen, denk ik, die liever zekerheid zouden kopen, niet alleen in het belang van het systeem als geheel, maar ook in hun eigen specifieke belang. Wat ik suggereer is dat men in de komende maanden of jaren een bundeling van die specifieke belangen zal zien, een algemene inschatting in het Westen dat over een dergelijke afspraak nu te praten is en dat zo'n afspraak waarschijnlijk te prefereren valt boven de hoge mate van onzekerheid die ontstaat als aan de krachten van internationale vraag en aanbod de vrije loop wordt gelaten, omdat olieprijsdalingen naar niveaus, die in dit verband gesuggereerd worden, veel van de problemen veroorza-

ken waar we vandaag over spreken. Het verminderen van de onzekerheid op dit punt zou volgens mij een gunstiger uitgangspositie voor het Westerse economische systeem opleveren voor het volgende decennium.

In wezen gaat het dus om een beleidskeuze. Wij zouden, dames en heren, de energieprijs voor de toekomst zelf kunnen kiezen. Wij bevinden ons nu in een situatie waarin deze positie onderhandelbaar is. Ik denk dat we moeten oppassen voor een situatie waarin de prijs van olie ons door externe gebeurtenissen, zogenaamd marktkrachten, wordt opgedrongen, en die in feite neerkomt op een abrupte daling van de hoge, oligopolistisch bepaalde, prijs van 1981 naar veel lagere niveaus. Zo'n daling zou een catastrofe betekenen voor de producerende landen en meer in het algemeen voor het internationale economische systeem. Daarom zou ik willen pleiten voor een discussie in de loop van deze dag over de olieprijs die waarborgen kan scheppen voor een enigermate gunstige ontwikkeling van de wereldeconomie. In dat verband lijkt het mij raadzaam af te zien — wellicht te laat in vele opzichten maar beter laat dan nooit — van het idee dat aan zoveel Westerse plannen en denken ten grondslag heeft gelegen, dat de reële olieprijs maar één richting op kan gaan: omhoog. Te veel is het beleid hier in dit land, maar ook in Noorwegen, het Verenigd Koninkrijk en het Westen in het algemeen gebaseerd geweest op de veronderstelling dat de olieprijs alleen maar zou kunnen stijgen, zelfs uitgaande van de maximumprijs die Saoedi-Arabië en haar zusterlanden in OPEC-verband een nietsvermoedende wereld wisten op te leggen, een wereld die bovendien onverstandig reageerde op die uitdaging. Dat, meneer de voorzitter, is de betekenis van de discussie van vandaag. Er kan wellicht een keerpunt optreden in de Westerse houding ten aanzien van de olieprijs, met alle consequenties van dien voor de vooruitzichten voor de Westerse economieën in het algemeen en voor de economieën van olieproducerende landen en gasproducerende landen in de Westerse wereld in het bijzonder. Dank u zeer."

Figuur. De prijs van olie, 1950–2040 onder verschillende veronderstellingen

Bron: P. R. Odell, The evolution of the world oil market, paper voor het OPEC/UNITAR-seminar, Energy, the international economy and the North-South agenda, University of Essex, januari 1983.